

המצויים נמשלו בחמור, שגומר אשר: בשר חמורים בשרם טע) וישראל נקרא שה שגומר שה פזורה ישראל טע) והרגתי את בכוריהם של מצריים, והקדשתי בכוריהן של ישראל, שגומר כי לי כל בכור בבני ישראל וגו' ^{ויקרא כ"ג}

8) וְלֵךְ מִשָּׁה וְשִׁבּוּ אֶל-יִצְחָק חֲתָנוּ וְאָמְרָ לוֹ אֲלֶיךָהּ נָא וְאִשׁוּבָה אֶל-אֲתִי אֲשֶׁר-פָּמַצְתָּיִם וְאָרְאָהּ הַיּוֹם הַזֶּה וְיֵאמֶר יְהוָה לֵךְ לְשִׁלָּיִם: וְיֵאמֶר יְהוָה אֶל-מִשָּׁה פְּמֻדָּן לָךְ שֶׁב מִצְרָיִם פְּרִימְתוּ כַּל-הָאָשִׁים כִּי תִמְקַדְשִׁים אֶת-נַפְשֹׁתָי: וְתִקַּח מִשָּׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בְּנֵיהָ וְתָרַכְבֶּם עַל-הַמָּדָר וְהָשִׁב אֶרְצָה מִצְרָיִם וְהָשָׂה אֶת-מִשָּׁה הָאֵלֶּיךָם כִּי-יָדוּ: ^{ויקרא כ"ג}

9) כנו וחכש את החמור, הוא החמור כן יצחק-שנבואת בין השמשות שגא' וישכם אברהם בכרך ויחכש את חמורו, הוא החמור שורכב עליו משה ככאז כמצרים שגא' ויקח משה את אשתו ואת בניו (ב' ונו', הוא החמור שקטרד כן דוד לרכוב עליו שגא' ונלוי טאר כח ציון הדיעה כח ורושלים הנה מספך וכא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עור כן אחונות. ^{כ"ג, כ"ג, כ"ג}

10) ויחכש את חמורו, השכים אברהם בכרך ויקח את יושפטאל ואת איעזר ואת יצחק-כנו וחכש את החמור, הוא החמור כן יצחק-שנבואת בין השמשות שגא' וישכם אברהם בכרך ויחכש את חמורו, הוא החמור שורכב עליו משה ככאז כמצרים שגא' ויקח משה את אשתו ואת בניו (ב' ונו', הוא החמור שקטרד כן דוד לרכוב עליו שגא' ונלוי טאר כח ציון הדיעה כח ורושלים הנה מספך וכא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עור כן אחונות. ^{כ"ג, כ"ג, כ"ג}

ומה שאמר ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור בה' הדיעה, ועוד וכי לא היה לו גמל שישא את אשתו ואת בניו, כמו שזיהה ליעקב דכתוב (כראשית ל"א) ויקח את בניו ואת נשיו וישא אותם על הגמלים, אמרו במסקי רבי אליעזר (ס' ל"א) ואמרו שם וירכיבם על החמור הוא החמור שורכב עליו אברהם אבינו דכתיב ויחכש את חמורו והוא החמור שקטרד לרכוב עליו מלך המשיח דכתיב עני ורוכב על החמור והוא החמור שנבוא בין השמשות בשש ימי בראשית ע"כ. ויש לחמוה מאוד בה' מ"ש חמור זה משאר חמורים וכי הוא יותר חשוב, שאין ספק שבהמה היתה ובהמה אחת כמו אחת, ועוד למה נבוא בששת ימי בראשית ולא לקח שאר חמור. אבל רז"ל הפליגו מאוד בחכמתם לגלות מצפוני החמור, ולמה כאלו שלשה דוקא שהם אברהם משה ויחכש כתיב שרכבו על חמור. ^{כ"ג}

1) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אליהם למשה ולישוראל עמו כיהודיצי ויהי את יישראל כמצרים: ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה חתן שלחמיה: ואת שני בנות אשר שם האחר גרשם פי אפר גר ריחמי כצאן בקריה: ושם האחד אלעזר פי אליה' אבי פנע' ויצע' כמקרב פרעה: ויבא יתרו חתן משה ובנותו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה איך חתנת יתרו כהן אפר אשר לרעהו לשלום ויבא האלה' ויספר משה לחתנו את כל אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יתרו לקרעהו ולמצרים על אדמת ישראל את כל המלכה אשר מצאחם כדרך ויצלים יהוה: ויחמד יתרו על כל השונה אשר עשה יתרו לישראל אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו כדרך יהוה אשר הצילו אחכם מיד מצרים ומכר פרעה אשר הצילו את הים ים מקחת יד מצרים: עמה ידעתי כי יצעתי כי יצדורל יהוה מפני האלהים כי יבדק אשר דוד על צדקם: ויקח יתרו חתן משה עליו ויבא אל יתרו וכל ויקח ישראל לאתם לחם עם חתנו משה לקח האלהים: ^{כ"ג}

2) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה למשה ולישוראל עמו כיהודיצי ויהי את יישראל כמצרים: ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה חתן שלחמיה: ואת שני בנות אשר שם האחד אלעזר פי אליה' אבי פנע' ויצע' כמקרב פרעה: ויבא יתרו חתן משה ובנותו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה איך חתנת יתרו כהן אפר אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יתרו לקרעהו ולמצרים על אדמת ישראל את כל המלכה אשר מצאחם כדרך ויצלים יהוה: ויחמד יתרו על כל השונה אשר עשה יתרו לישראל אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו כדרך יהוה אשר הצילו אחכם מיד מצרים ומכר פרעה אשר הצילו את הים ים מקחת יד מצרים: עמה ידעתי כי יצעתי כי יצדורל יהוה מפני האלהים כי יבדק אשר דוד על צדקם: ויקח יתרו חתן משה עליו ויבא אל יתרו וכל ויקח ישראל לאתם לחם עם חתנו משה לקח האלהים: ^{כ"ג}

3) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה למשה ולישוראל עמו כיהודיצי ויהי את יישראל כמצרים: ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה חתן שלחמיה: ואת שני בנות אשר שם האחד אלעזר פי אליה' אבי פנע' ויצע' כמקרב פרעה: ויבא יתרו חתן משה ובנותו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה איך חתנת יתרו כהן אפר אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יתרו לקרעהו ולמצרים על אדמת ישראל את כל המלכה אשר מצאחם כדרך ויצלים יהוה: ויחמד יתרו על כל השונה אשר עשה יתרו לישראל אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו כדרך יהוה אשר הצילו אחכם מיד מצרים ומכר פרעה אשר הצילו את הים ים מקחת יד מצרים: עמה ידעתי כי יצעתי כי יצדורל יהוה מפני האלהים כי יבדק אשר דוד על צדקם: ויקח יתרו חתן משה עליו ויבא אל יתרו וכל ויקח ישראל לאתם לחם עם חתנו משה לקח האלהים: ^{כ"ג}

4) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה למשה ולישוראל עמו כיהודיצי ויהי את יישראל כמצרים: ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה חתן שלחמיה: ואת שני בנות אשר שם האחד אלעזר פי אליה' אבי פנע' ויצע' כמקרב פרעה: ויבא יתרו חתן משה ובנותו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה איך חתנת יתרו כהן אפר אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יתרו לקרעהו ולמצרים על אדמת ישראל את כל המלכה אשר מצאחם כדרך ויצלים יהוה: ויחמד יתרו על כל השונה אשר עשה יתרו לישראל אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו כדרך יהוה אשר הצילו אחכם מיד מצרים ומכר פרעה אשר הצילו את הים ים מקחת יד מצרים: עמה ידעתי כי יצעתי כי יצדורל יהוה מפני האלהים כי יבדק אשר דוד על צדקם: ויקח יתרו חתן משה עליו ויבא אל יתרו וכל ויקח ישראל לאתם לחם עם חתנו משה לקח האלהים: ^{כ"ג}

5) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה למשה ולישוראל עמו כיהודיצי ויהי את יישראל כמצרים: ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה חתן שלחמיה: ואת שני בנות אשר שם האחד אלעזר פי אליה' אבי פנע' ויצע' כמקרב פרעה: ויבא יתרו חתן משה ובנותו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה איך חתנת יתרו כהן אפר אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר לרעהו לשלום ויבא האלה': ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יתרו לקרעהו ולמצרים על אדמת ישראל את כל המלכה אשר מצאחם כדרך ויצלים יהוה: ויחמד יתרו על כל השונה אשר עשה יתרו לישראל אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו כדרך יהוה אשר הצילו אחכם מיד מצרים ומכר פרעה אשר הצילו את הים ים מקחת יד מצרים: עמה ידעתי כי יצעתי כי יצדורל יהוה מפני האלהים כי יבדק אשר דוד על צדקם: ויקח יתרו חתן משה עליו ויבא אל יתרו וכל ויקח ישראל לאתם לחם עם חתנו משה לקח האלהים: ^{כ"ג}

15) וילחם עם ישראל ברפידים, אמר רבי חנניה הדבר הזה שאלתי את רבי אלעזר שהיה יושב במתיבתא רבא רפידים מהו, אמר לי: כמשמעו. אחרים אומרים אין רפידים אלא רפיח ידים, לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה, לכן בא שונא עליהם לפי שאין השונא בא אלא על רפיח ידים מן התורה, שנאמר (ט) ויהי במלכות רחבעם וכזקתו עוב את תורת ה' וכל ישראל עמו. ומה היה ענינו של דבר, ויהי בשנה החמשית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים ויקח את אוצרות בית ה' וגר' (י).

מכאן רבא

16)

שעשרה לו אביו כיום חזונו וכיום שמחת לבו כיום חזונו זה מן תורה ובוים שמחת לבו זה בנין בית המקדש שבנה במהרה בימינו: מלך ארץ ישראל

17)

א ב והיה דבר ייחודי אצל לאמר: הלא נקראת באוני ירושלים לאמר כה אמר יהוה וקרתי לך חסד ועונותי אהבתי כוללתיה לכתך אמרי כמדבר בארץ לא זרעיה: קדש ישראל ליהוה ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה פלא אליהם נאס יהוה: ימ' ג' ז

18)

כתבים משני עבריהם, מלמד שהיו הכתבים גרמים מבמנים ומבחוץ, אדם והפכו מכאן וקורא מכאן וקורא, שנאמר מזה ומזה הם כתובים מכאן אמרו מים וסמך שבלוחות בנס היו עומדין.

מכאן רבא

19)

יט (א) ביום הזה, בראש חודש⁶⁵, לא היה צריך לכתוב אלא "ביום ההוא", מהו: ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנם⁶⁶.

יש' ג' ז

20)

יחן שם ישראל, כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת⁷². נגד ההר, למזרחו⁷¹ וכל מקום שאחה מוצא "נגד" פנים למזרח⁷⁴.

יש' ג' ז

21)

זכור את אשר עשה לך ועי רבי תחנא בר חילאי סתא זכוינים משלי אסר לנבי חומר נביים (לוינ יג) אצ' בפניה לישראל אוחן שתי זכיות שכתבתי לכם בחורה וכו' והיון בין תחנא את זכר עמלק זכור את אשר עשה לך עמלק. משלי אפי' משולי אפי' אם זכוח אחס בניו אברהם שהמשיל עצמו כאשר שנאמר (נחמשת ימי) ואנכי עפר ואמר. ואם לאו לנבי חומר נביים העקינו עצמם לשעבודתה של מצרים שנאמר (עמוח טו) וימרו את היוםם בעבודה פשה.

מכאן רבא

22)

יא והלא קייבא יהוה אל ארץ הפנעני פאשר נשבע לך ולאבתיך יב ותננה לך: פ' ג' ז

23)

ונתנה לך, שלא תוא בעיניך כירושת אבות, אלא תהא בעיניך כאלו היום נתונה לך.

יש' ג' ז

יש' ג' ז

דע כי כל רכיבה הוא מורה על שהרוכב נבדל מן אשר רוכב עליו ומתעלה עליו כי מאחר שהוא רוכב עליו מתנשא עליו ואינו מצורך עם אשר הוא רוכב עליו. וכאשר רצה הקב"ה להגדיל את אברהם ואת משה, לא התנשאות שהוא למלכים שהם מתנשאים בגבורתם או בעשרם, אבל התנשאות זה התנשאות מעלה קדושה ומעלה נבדלת שהיו קרובים אל מעלה אלהית, נחן להם הקדוש ברוך הוא להיות רוכבים על החמור, שיה מורה שהוא רוכב על החמורית, מתנשא עליו ורוכב עליו לפי שהוא נבדל מן החומר. אמנם אם היה רוכב על חמור סתם, אין זה דבר כי הקדוש ברוך הוא היה רוצה להגביהם על כל עולם הגשמי. ומנין אתה מוצא שהיו אלו שלשתו מתנשאים על העולם, שהיו דרשו רז"ל (עי' ב"ר ס' מ"ז) כן אצל אברהם ויוצא אותו החוצה שהוציא אותו חוץ מחללו של עולם, וכן דרשו בש"ך בפ"י בא (עיי' רש"י וא"י) על משה נטה ידו על השמים מלמד שהגביה את משה למעלה משמים למדנו מזה שאלו שניהם היו מושלים על עולם הגשמי והיו נבדלים ממנו, וזהו היה עצם מעלתו. ולכן היו רוכבים על החמור שנברא בין השמשות, כי מאחר שהיו רוכבים על החמור שנברא בין השמשות, ובדיאה בין השמשות היא על הטבע, וזה כי הנברא בששת ימי בראשית לפי שהם ימי תחול הנברא בהם הוא טבע לגמרי, אבל בין השמשות מפני שבין השמשות קצת חול וקצת קודש, ברא בו דברים שהם אינם טבע לגמרי.

מלך ארץ ישראל

11)

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו (ויקרא י"ח)

והדברים האלו הם דברים עמוקים מאוד ומופלאים. והכל נרמז בעינו אברהם והחמור אשר רכב עליו ונעריו עמו, אשר אמר להם שבו פה עם החמור עם הדומה לחמור. כי אברהם דומה לצורה הנבדלת. והחמור הוא החומר, ושתי נעריו אשר אמר להם שבו פה עם החמור והם הכחות אשר הם חומר והם מוטבעות בחומר, ולפיכך אמר להם שבו פה עם החמור עם הדומה לחמור. בודאי הנה ישראל כמו הצורה הנבדלת, ומצרים הם החומר אשר אמרנו לך, והכנעניים הם הצורה המוטבעת בחומר אשר הוא ארור מטעם אשר אמרנו לך למעלה. וכבר אמרנו לך למעלה, כי הצורה הנבדלת הוא הפך החמרי וכך הצורה שליומה הנבדלת הפך הצורה המוטבעת החמרית הארורה.

מלך ארץ ישראל

12)

הן כל-פכוד במצרים ראשית אונים בארץ-ישראל

מלך ארץ ישראל

13)

הרא את-עמלק וישא משלו ויאמר ראשית

מלך ארץ ישראל

14)

גוים צמלק ואחריתו עץ אביב: מלך ארץ ישראל

(כ) וירא את עמלק, נסתכל בפועלונתו של עמלק. ראשית גוים עמלק, הוא קדם את כולם להלחם בישראל, וכך תרגם אונקלוס. ואחריתו ליאבד בידם, שנאמר: תמחה את זכר עמלק